

משנה

במשנה הקודמת שנינו כמה חילוקי דינים בין קדשי מזבח לקדשי בדק הבית, עתה המשנה מביאה דין השהו בשניהם: אחד קדשי מזבח ואחר קדשי בדק הבית שוים הם לענין זה שאין משנין אותן מקדושה שלם לקדושה אחרת, כגון שאם הקדיש קדשי בדק הבית לקדושת מזבח, או שהקדיש קדשי מזבח לבדק הבית, לא עשה כלום. וכן בקדשי מזבח יש איסור לאו לשנות, כגון מעולה לשלמים או משלמים לעולה.

המשנה מביאה דין נוסף שאינו נהוג אלא בקדשי מזבח: וקדשי מזבח מקדישין אותן הקדש עילוי, כלומר בהמת קרבן שאומר עליה שתהיה לבדק הבית, צריך לשלם לבדק הבית כפי ערך הדמים שיש לו בבמה זו, והיינו, שאם הוקדשה לקרבן בנדר, ושאמר הרי עלי קרבן והפריש בהמה זו לנדרו, שאם תאבד בהמה חייב להביא בהמה אחרת, נמצא שהיא שוה לו כפי ערך בהמה, ולכן צריך ליתן את כל דמיה לבדק הבית. ואם הוקדשה לקרבן בנדבה ושאמר הרי זו לקרבן, שאם תאבד פטור הוא מלהביא בהמה אחרת, נמצא שיש לו בה רק את ערך טובת ההנאה שיכול ליטול מישראל אחר, תמורת שיתן לבן בתו שהוא כהן להקריב בהמה זו, כדי שיטול את עורה, ובאופן זה צריך לתת לבדק הבית רק כדי טובת הנאה זו. ומקרימין אותן – וכן אם אמר על קדשי מזבח שיהיו חרם, נותן לכהן מעות כפי החלק שיש לו בהם.

וקדשי מזבח וקדשי בדק הבית, שניהם אם מתו יקברו, שאי אפשר לפדותם, כיון שלצורך הפדיון צריך להעריך את הבהמה, ואין מעריכים בהמת הקדשים אלא בהעמדה. רבי שמעון אומר, קדשי בדק הבית, אף אם מתו יפדו, לפי שרק בקדשי מזבח נאמר הדין שצריך העמדה בשעה שמעריך אותה.

גמרא

הגמרא מביאה את דברי רב הונא, כדי להקשות עליהם מהמשנה: אמר רב הונא, קדשי מזבח שהתפיסין לקדשי מזבח – שאמר שיהיו חרם, לא עשה כלום, ואפילו כפי ההנאה שיש לו בקדשים אינו צריך לתת לכהנים. מאי מעמא, משום דאמר קרא – שנאמר בפסוק (ויקרא כו כח) 'כל חרם קדש קדשים הוא לה', שהפסוק נדרש באופן זה, שכל חרם קדש קדשים הוי, כלומר כל חרם שעושים על דבר שהוא כבר קדוש בקדושת מזבח, והוא לה' ליתו – אותו קדש קדשים יהיה רק לה' ואין לכהנים חלק בו, והיינו שהחרם לא חל.

הגמרא מקשה על דברי רב הונא מברייתא: מיתיבי, שנינו בברייתא, קדשי בדק הבית שהתפיסין ו-הקדישם, בין לקדשי מזבח, בין לקדשי מזבח, לא עשה כלום. חרמי כהנים, שהתפיסין בין לקדשי מזבח, ובין לקדשי בדק הבית, לא עשה כלום, שאחר שהחרימם לכהנים, שוב אין לו חלק בהם, ואינו יכול להקדישם. מדייקת הגמרא: מכך שהברייתא הזכירה רק קדשי בדק הבית וחרמי כהנים שאי אפשר להתפיס בהם קדושה אחרת, משמע, הא –אבל קדשי מזבח שהתפיס לקדשי מזבח, מה שעשה עשוי, וקשה על רב הונא שאמר שלא עשה כלום. מסיימת הגמרא: תיובתא דרב הונא – לכאורה יש מברייתא זו פירכא לדברי רב הונא.

מתרצת הגמרא: אמר לך רב הונא, שבאמת אף קדשי מזבח אם החרימם לא עשה כלום, וכי שייך אהדא שייך – והתנא ששיר ולא הזכיר זאת משום כך ששיר, משום דקדשי מזבח שהתפיסין לבדק הבית מה שעשה עשוי, אבל אם הקדישם לקדשי מזבח חרם חל לא עשה כלום, וכדרשת רב הונא שמיעטה התורה שאין חרם חל על קדשי מזבח.

מקשה הגמרא: וליתנייה גבי הנך – שיזכיר התנא דין זה יחד עם הדינים המבוארים בברייתא, ולא יזכיר קדשי מזבח שהתפיסם לבדק הבית. מתרצת הגמרא: התנא של הברייתא, דאית ביה תרתיה קתני – דבר שאינו יכול להקדישו לא אחת משתי הקדושות האחרות שנה בברייתא, דלית ביה תרתיה לא קתני. כלומר, כיון שקדשי מזבח, לקדושה אחת יכול להקדישם ולקדושה אחת אין יכול להקדישם, לא שנאם התנא כלל.

הגמרא מקשה על דברי רב הונא ממשנתנו: תנו, מקדישין אותן הקדש עילוי ומחרימין אותן. מאי לאו – וכי אין כוונת המשנה, שמקדישין את קדשי המזבח הקדש עילוי לבדק הבית, ומחרימין את קדשי המזבח לקדשי מזבח, וקשה על רב הונא שאמר שקדשי מזבח אי אפשר להתפיסם בחרם כהנים. מתרצת הגמרא: לא – אין זו כוונת המשנה, אלא אידי ואידי –זה וזה קדשי בדק הבית, כלומר, גם כאשר המשנה אמרה 'מחרימין' כוונתה חרם לבדק הבית, ונקטה בלשון זו כדי לחדש שלא שנא – לא משנתנו הדין אם מפיך להו – הוציא את דבריו בלשון הקדש לבדק הבית, ולא שנא מפיך להו בלשון (חרמי) [חרם] לבדק הבית, בשני האופנים צריך לתת לבדק הבית כפי מה שיש לו בקרבן. אבל אם החרימם קדשי מזבח לכהנים, יש לומר שלא עשה כלום.

הגמרא דוחה שאי אפשר לפרש כך את המשנה. מקשה הגמרא: והא לא תני הכי – והרי לא שנינו כן בברייתא המפרשת את משנתנו, דתניא בברייתא, מה שאמרו במשנה שקדשי מזבח מקדישים אותן הקדש עילוי, היינו קדשי בדק הבית, ומה שאמרו שמחרימין אותם, היינו חרמי כהנים. ואם כן נמצא שמפרש במשנתנו שקדשי מזבח אפשר להתפיסם בחרם לכהנים. ועוד יש להקשות, הא תניא בפירוש, שקדשי מזבח שהתפיסין לקדשי מזבח, מה שעשה עשוי. אומרת הגמרא: תיובתא דרב הונא – לכאורה נמצא שיש פירכא לדברי רב הונא. מסיקה הגמרא: תיובתא – אכן פירכא היא, ונדהו דבריו.

שואלת הגמרא: והא רב הונא קרא קאמר – הרי רב הונא למד את דבריו מהפסוק, 'כל חרם קדש קדשים הוא לה', שכל חרם שעושים על דבר שהוא כבר קדוש בקדושת מזבח, יהיה קדוש רק לה' ולא לכהנים. משיבה הגמרא: אמר עולא, מה שדרש רב הונא מהפסוק אינו נכון, משום שכאשר אמר קרא חרם, הוסיף ואמר 'כל חרם', ותיבת 'כל' היא ריבוי, ובהכרח יש לדרוש פסוק זה באופן אחר, שהתורה באה לרבות שעל כל דבר חל החרם, גם על דבר שהוא קדש קדשים.

הגמרא מקשה סתירה בדברי עולא: ממה שפירש עולא את הפסוק שלא כרב הונא, מוכח שסבר עולא, שחרם חל על קדשי מזבח. מקשה הגמרא: ומי אמר עולא הכי – וכי עולא סובר שחרם חל על קדשי מזבח, והא – והרי אמר עולא, התפיסין עולא שהיא קדשי מזבח לבדק הבית, אין בה אלא עיבוב

המשך ביאור למס' תמורה ליום ראשון עמ' ב

שנאמר בפסוק 'טמאה', היינו שהיא טמאה להקרבה, ובאה התורה לומר שיש לפדותה כפי שיעריך הכהן. מבררת הברייתא: אתה אומר שהפסוק מדבר בפעלי מובין, או אולי יש לומר שהפסוק אינו מדבר אלא בפעולה טמאה ממש. משיבה הברייתא: כשהוא – כשהפסוק אומר (שם פסוק כב) 'ואם בפעולה הטמאה ופדה בערבך', הרי –(נמצא) דין פדיון בפעולה טמאה אמור,

יוחנן שאמר שלרבנן בין קדשי מזבח ובין קדשי בדק הבית צריכים העמדה והערכה. נאמר בפסוק (ויקרא כו יא-יב) 'ואם [כל] בַּהֲמָה [מִמָּאֵת] אֲשֶׁר [לֹא] יִקְרִיבוּ מִמֶּנָּה קֶרְבָּן לַה' וְהַעֲמִיד אֶת הַבְּהֵמָה לִפְנֵי הַכֹּהֵן, וְהִעֲרִיף הַכֹּהֵן וְגו', אומרת הברייתא. שאין הכוונה לבהמה טמאה ממש, אלא בפעלי מובין שיפדו הכתוב מדבר – הפסוק עוסק בבהמה שאין להקריבה משום שהיא בעלת מום, ומה

תמורה דף לב עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום ראשון) קכה

מתרצת הגמרא: עולא יבאר שמה שאמרה הברייתא שצריך לתת מעות לבדק הבית, אין זה אלא מדרבנן. מוסיפה הגמרא: הכי נמי מסתברא – ומסתבר לומר כתיורין זה, מדרבנן סיפא – ממה שנשנה בסוף הברייתא, שאם עבר וישקמה קודם שפדאה מקדושת בדק הבית, מה שעשה עשו, ויצא ידי חובתו בקרבן זה, שאין הפדיון מעכב. ואם נאמר שצריך לפדותה מדאורייתא, איך יצא בה ידי חובתו, אלא ודאי שהברייתא הצריכה פדיון רק מדרבנן. שואלת הגמרא: אלא מאי מדרבנן – אלא מה תאמר, שצריך לפדותה רק מדרבנן, אי הכי אימא סיפא – אם כך אמור ובאר את הסיפא של הברייתא, ומועילין בהמה זו שתי מעילות, אחת משום קדשי מזבח, ואחת משום קדשי בדק הבית. ויא (מעילה) אין צריך לפדותה אלא מדרבנן, אבל מדאורייתא אין בה קדושת בדק הבית, אמאי – מדוע מועלים בה שתי מעילות, והרי מדאורייתא אין בה אלא קדושה אחת. מתרצת הגמרא: הכי קאמר – כך מתפרשת הסיפא, וראויה היתה בהמה זו למעול בה שתי מעילות, אילו קדושת בדק הבית שבה היתה מדאורייתא. שנינו במשנה: ואם מתו יקברו בו, רבי שמעון אומר, קדשי בדק הבית אם מתו יפדו. הגמרא מביאה מחלוקת בין רבי יוחנן לריש לקיש, במה נחלקו התנאים במשנה: אמר רבי יוחנן, לרבנן שאמרו שאם מתו יקברו, אהד קדשי מובח ואהד קדשי בדק הבית היו בכלל הדין שצריך בפדיון בהמת קדשים העמדה והערקה – שתעמוד בהמה ויעריך הכהן את שויה, וכיון שמתה הבהמה ואינה יכולה לעמוד, אי אפשר לפדותה ולכן תיקבר, ומה שאמרו במשנה שאם מתו יקברו, אמרו כן בין על קדשי מזבח ובין על קדשי בדק הבית. וריש לקיש אמר, לרבנן, קדשי בדק הבית היו בכלל העמדה והערקה, קדשי מובח לא היו בכלל העמדה והערקה, ומה שאמרו רבנן שאם מתו יקברו, לא אמרו כן אלא על קדשי בדק הבית. וזה וזה מודה לרבי שמעון – ובין רבי יוחנן ובין ריש לקיש שנחלקו בדעת רבנן, מודים בדעת רבי שמעון, שהוא סובר דקדשי בדק הבית לא היו בכלל העמדה והערקה, וכמו שאומר במשנה שאם מתו יפדו, וקדשי מובח היו בכלל העמדה והערקה, שכן ממה שהזכיר בדבריו 'קדשי בדק הבית' ולא אמר דבריו בסתם, מדויק שבקדשי מזבח אם מתו אי אפשר לפדותם. ועוד הם מודים, שלדברי הכל, בין לרבנן ובין לרבי שמעון, בעל מום מעיקרו – שהיה בעל מום קודם שהוקדש, לא היה בכלל הדין שצריך העמדה והערקה. הגמרא מקשה על דברי ריש לקיש: תנן – שנינו במשנתנו, רבי שמעון אומר, קדשי בדק הבית שמתו, אין צריך לקברם, אלא יפדו, לפי שקדשי בדק הבית אין צריכים העמדה והערכה. אומרת הגמרא: בשלמא – המשנה מובנת לדברי רבי יוחנן, דאמר לרבנן אהד זה ואהד זה – בין קדשי מזבח ובין קדשי בדק הבית היו בכלל העמדה והערקה, היינו דאיצטרך – שמשום כך הוצרך רבי שמעון לפרושי – לפרש בדבריו שקדשי בדק הבית שמתו יפדו, שהיה צריך לומר באיזה דבר חולק הוא על רבנן, אלא לריש לקיש שאמר שרבנן לא דיברו אלא על קדשי בדק הבית, למה ליה לרבי שמעון לפרושי – לפרש בדבריו קדשי בדק הבית, לימא – הרי היה יכול לומר סתם שאם מתו יפדו, ודבריו היו מתפרשים שעל קדשי בדק הבית שאמרו רבנן שיקברו, אמר הוא שיפדו. מתרצת הגמרא: אמר לך ריש לקיש, שמה שרבי שמעון הזכיר בדבריו קדשי בדק הבית, הוא משום שרבי שמעון לא היה ידע מאי דאמר רבנן קאמא, ובאמת הוא חשב שתנא קמא אמר כן בין בקדשי מזבח, ובין בקדשי בדק הבית, והכי קאמר ליה – וכך אמר רבי שמעון לתנא קמא, אי [אם] בקדשי מובח או עוסקים, בזה מודינא לך – מודה אני לך, אבל בקדשי בדק הבית איני מודה לך, ובהם אני סובר, שאם מתו יפדו. ולכן אף שלפי האמת רבנן עוסקים רק בקדשי בדק הבית, מכל מקום מובן מדוע הוצרך רבי שמעון לפרט ולהזכיר בדבריו 'קדשי בדק הבית'. הגמרא מביאה ראייה לדברי רבי יוחנן מברייתא: תניא בותיה דרבי

גזרין בלבד, כלומר, שלא חלה עליה קדושת בדק הבית, אלא לענין זה שצריך שיהיו הגזברים עומדים בעזרה בשעת הקרבתה, כמו כל קרבן שצריך שיהיו בעליו עומדים בעזרה בשעת הקרבתו, אבל אינו צריך לתת שום מעות לבדק הבית. וקשה על עולא, שהרי אפילו רב הונא שאמר שהמחרים לכהנים קדשי מזבח לא עשה כלום, מודה שחרם לבדק הבית חל על קדשי מזבח, ואם כן עולא שאמר שאם הקדיש קדשי מזבח לבדק הבית, אין צריך לתת כלום לבדק הבית, ודאי שהוא סובר שהמחרים לכהנים קדשי מזבח לא עשה כלום, וכיצד דרש מהפסוק 'כל חרם' לרבות שחרם כהנים חל על קדשי מזבח. מתרצת הגמרא: באמת סובר עולא שאי אפשר להתפיס שום קדושה על קדשי מזבח, ומה שתירץ עולא את הברייתא שאמרה שהמחרים קדשי מזבח חל החרם, כוונתו שחייב (לעולם רבנן) [מדרבנן] ליתן לכהנים, אבל מדאורייתא באמת לא חלה שום קדושה על קדשי מזבח. וקרא – והפסוק 'כל חרם', שאמר עולא שיש לדרוש ממנו שחרם חל על קדשי מזבח, אין זו דרשה גמורה, אלא אסמכתא בלבד, ועיקר הפסוק למעילה דאיתא – הוא בא, ללמדנו שכל החרמים הם לה', דהיינו שיש בחרמים איסור מעילה. שואלת הגמרא: למעילה למה ליה קרא – מדוע צריך דרשה מיוחדת ללמדנו שיש איסור מעילה בחרמים, והלא 'קדשי קדשים' בתיב ביה, וכיון שנאמר בחרמים (בפסוק זה) שהם קדשי קדשים, ממילא אנו יודעים שיש בהם איסור מעילה. הגמרא משיבה שאין ללמוד איסור מעילה מהתיבות 'קדש קדשים' ומוכיחה זאת מדברי רבי ינאי. אומרת הגמרא: וליטעמיה – ולדברין שכל שנאמר בו קדש קדשים יש בו מעילה, יש להקשות, הא דאמר רבי ינאי (מעילה טו), אין מעילה מפורשת מן התורה אלא בעולה וקדשי בדק הבית בלבד, שנאמר (ויקרא ה טו), 'נפש כי תמעל מעל והטאה בשגגה מקדשי ה', וממה שנאמר 'קדשי ה' משמע, שיש מעילה רק בקדשים המיוחדין לה', דהיינו שאין בהם חלק לאדם אחר מלבד לה', ורק עולה ובדק הבית מיוחדים לה', בלבד, ומבארת הגמרא שם, שרבי ינאי, יש בו לומר שאין מעילה בשאר קדשים, אלא רק אמר מה למדים מהפסוק של 'נפש וגו', אבל הטאת ואשים, שאינם לה' לבד, שיש בהם חלק שנאכל לכהנים, לא נפקא אלא מדרבי – אין למדים בהם איסור מעילה אלא מהדרשה של רבי דתניא בברייתא, רבי אומר, נאמר לגבי קרבן שלמים (ויקרא ג טו) 'כל חלב לה', ומכך שקרא הפסוק לחלבי הקדשים לה', יש לרבות אף אימורי קדשים קלים לאיסור מעילה, שכן 'כל חלב לה', נאמר על החלבים והאימורים, ואמר עליהם הפסוק 'לה', דהיינו שאף הם בכלל קדשי ה' שנאמרו בפרשת מעילה (ויקרא ה טו). וכמו שדרש רבי מפסוק זה אימורי קדשים קלים, כך יש לדרוש מפסוק זה אף לאימורי חטאת ועולה. מסיימת הגמרא את ההוכחה: ואם נאמר שכל דבר שנאמר בו 'קדש קדשים', יש בו מעילה, למה לי קרא – למה צריך פסוק לרבות שיש מעילה בחטאת ואשם, והרי 'קדשי קדשים' בתיב בהו – נאמר בהם. אלא ודאי צריך לומר, שאף על גב ד'קדשי קדשים' בתיב בהו, פעי קרא לרבוייהו למעילה – צריך פסוק לרבות שיש בהם מעילה. מסיימת הגמרא את התשובה: אם כן בחימים נמי [גם], אף על גב דקדשי קדשים בתיב בהו פעי קרא לרבוייהו למעילה – צריך פסוק לרבות שיש בהם איסור מעילה, ויש לומר שהפסוק שנאמר 'כל חרם קדש קדשים הוא לה', בא לרבות שחרמי כהנים יש בהם איסור מעילה, ומה שאמר עולא שלומדים מפסוק זה שחרם חל על קדשי מזבח, אין זה אלא אסמכתא. הגמרא חוזרת לבאר את דברי עולא: גופא – נשוב לעצם דברי עולא ונבאר אותם. המקדיש עולה שהיא קדשי מזבח לבדק הבית, אין בה – לא חל בה הקדש אלא לענין עיוב גזרין בלבד. מיתבי, שנינו בברייתא, המקדיש עולה לבדק הבית, אסור לשהותה עד שתתפדה מקדושת בדק הבית שעליה. ומוכח שחלה עליה קדושת בדק הבית אף לענין זה שצריך לתת מעות לבדק הבית.

המשך ביאור למס' תמורה ליום ראשון עמ' ב

- 1 יוֹחֲנָן שאמר שלרבנן בין קדשי מזבח ובין קדשי בדק הבית צריכים
2 העמדה והערכה. נאמר בפסוק (ויקרא כו יא-יב) וְיָאֵם [כָּל] בְּהֵמָה
3 [טְמֵאָה] אֲשֶׁר [לא] יִקְרִיבוּ מִמֶּנָּה קֶרְבָּן לַיהוָה וְהַעֲמִיד אֶת הַבְּהֵמָה
4 לְפָנַי הַכֹּהֵן, וְהָעֵרִף הַכֹּהֵן וְגו', אומרת הברייתא, שאין הכוונה
5 לבהמה טמאה ממש, אלא בְּבַעֲלֵי מוֹמִין שִׁיפְדוּ הַכֶּתוּב מְדַבֵּר -
6 הפסוק עוסק בבהמה שאין להקריבה משום שהיא בעלת מום, ומה
- 7 שנאמר בפסוק 'טמאה', היינו שהיא טמאה להקרבה, ובאה התורה
8 לומר שיש לפדותה כפי שיעריך הכהן. מבררת הברייתא: אֵתָּה
9 אוֹמֵר שהפסוק מדבר בְּבַעֲלֵי מוֹמִין, אוֹ אולי יש לומר שהפסוק אֵינוֹ
10 מדבר אֵלָּא בְּבְהֵמָה טְמֵאָה ממש. משיבה הברייתא: כִּשְׁהוּא -
11 כשהפסוק אוֹמֵר (שם פסוק כז) וְיָאֵם בְּבְהֵמָה הַטְּמֵאָה וּפְדָה בְּעֶרְבֹד, /
12 הָרִי [-נמצא] דין פדיון בְּהֵמָה טְמֵאָה אָמור,